

Yrittäjyyttä Y ja Z sukupolvelle

Soili Mäkimurto-Koivumaa, FT, YAMK-yliopettaja, Teollisuus ja luonnonvara-ala, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, koulutus, sukupolvi, opetussuunnitelma

Johdantoa

Vastikään valmistuneessa Suomen tilannetta kuvaavassa GUESS-raportissa (Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey) kerrotaan, että suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden joukossa yrittäjyyden kiinnostavuus on vuonna 2016 kasvanut aiempien vuosien (2006, 2008 ja 2011) kyselyihin verrattuna. Raportin tulosten mukaan heti valmistumisensa jälkeen yrittäjyyden näkee vaihtoehtona 9,8 % vastanneista, kun v. 2011 vastaava luku oli 5,1 %. Kyselyn tavoitteena on ollut kartoittaa etenkin yrittäjyysintentioiden kehittymistä, intentioiden taustatekijöitä ja myös korkeakoulujen tarjoamien yrittäjyyskasvatustoimien osuutta prosessissa. Raportin tulokset perustuvat suomalaisille korkeakouluille lähetettyyn kyselyyn, johon vastasi 532 henkilöä (enimmäkseen ikäluokkaa 25–29 v.) edustaen n. 44 % kaikista suomalaiskorkeakouluista. Aktiivisimpia vastaajia olivat Turun, Lappeenrannan, Jyväskylän ja Lahden korkeakoulut (Pihkala, Ruskovaara & Hytti 2016).

Kyselyn tuloksista käy ilmi, että vastaajien joukossa PK-yritysten houkuttelevuus tulevaisuuden työpaikkana on laskenut, samoin suuryritysten (yli 250 henkilöä työllistävien). Vastaajista 15 % on kiinnostunut toimimaan tulevaisuudessa pienissä, alle 50 henkilön yrityksissä ja myös kolmannen sektorin kiinnostavuus on kasvanut. Edelleen, vastausten perusteella näyttäisi työllistyminen julkiselle ja akateemiselle sektorille kiinnostavan yksityistä sektoria enemmän (Pihkala, Ruskovaara & Hytti 2016). Kyselyn yhteydessä on kartoitettu myös vastaajien yrittäjyysintentiota ja pyritty yksilöimään siihen vaikuttavia tekijöitä. Yrittäjyysintention taustalla

on kolme tekijää: yksilön asenne yrittäjyyteen, subjektiiviset normit eli lähiympäristön tuki, sekä luottamus omiin kykyihin toimia yrittäjänä (pystyvyysuskonus) (mm. Ajzen 1991).

Korkeakoulumaailmasta katsoen mielenkiintoista kyselyssä on se, minkä verran vastaajat ovat osallistuneet tarjolla olevaan yrittäjyyskoulutukseen. Vastaajista 52 % ei ole osallistunut tarjolla olevaan koulutukseen, 21 % oli osallistunut valinnaisiin ja 25 % pakollisiin yrittäjyyden opintoihin. Kyselyyn vastanneista koulutukseen osallistuneet olivat enemmän kiinnostuneita ryhtymään yrittäjäksi tulevaisuudessakin: yrittäjyyskoulutuksiin osallistumattomien yrittäjyysintentio oli 7,6 % kun taas koulutukseen osallistuneilla se oli 10 – 13 %. Suurinta yrittäjyyden kiinnostavuus oli – arvattavasti – niiden joukossa, jotka ovat hakeutuneet erityiseen yrittäjyysohjelmaan.

Edellä esitettyjen tutkimuspoimintojen pohjalta on syytä pohtia ainakin paria seikkaa hieman enemmän. Ensiksikin, minkälaista yrittäjyyskasvatusta korkeakouluissa tulisi olla, jotta aikomukset muuttuisivat toiminnaksi. Toiseksi, millä tavalla yrittäjämäistä toimintaa tukevassa koulutuksessa olisi huomioitava koulutuksen aloittavien, tulevien sukupolvien erityispiirteet ja toimintatavat.

Sukupolvien piirteitä – Y ja Z keskiössä

Sukupolvella voidaan tarkoittaa tiettyyn joukkoon kuuluvia yksilöitä yhdistäviä tekijöitä (kokemukset, ajatukset, käsitteet, syntymäajankohta) sekä tiettyyn aikakauteen liittyviä yhteiskunnan muutoksia (mm. Alestalo 2007, Purhonen 2007). Uudempia sukupolvia edelsivät suuret ikäluokat, joiksi yleensä luokitellaan 1940- ja 1950-luvuilla syntyneet; heidän elämänsä muokkasivat sotien jälkeisen jälleenrakennuksen mahdollisuudet, uudet tiedon välittämisen välineet (esim. televisio) ja elinkeinorakenteen voimakas murros alkutuotannosta teollisuuteen sekä mm. 1970-luvun öljykriisi. Sitä seurasi X-sukupolvi, johon yleisemmin luetaan vuosina -60 ja -70-luvuilla syntyneet. Tähän sukupolveen kuuluvia yhdistää korkea koulutustaso ja aggressiivinen mediakeskeisyys (mm. Tapscott 2009) sekä taloudellisen aseman ja hyvän toimeentulon arvostaminen.

Y-sukupolveksi, myös milleniaaleiksi tai diginatiiveiksikin kutsuttu, voidaan lukea 1980- ja 1990-luvuilla syntyneet. Heidän elämäntapaansa on kuulunut tiiviisti maailman laajeneminen internetin

ja viestintävälineiden kehityksen myötä. Kun edeltävät sukupolvet saivat vaikutteita ja oppivat television välityksellä, Y-sukupolvi on ottanut laajasti käyttöön muut tieto- ja mobiilitekniikan välineet (mm. Tapscott 2009). Y-sukupolvea kuvaavia piirteitä ovat Tapscottin (2009, 34–36) mukaan seuraavat:

- valinnanvapauden arvostaminen
- räätälöinnin ja kustomoinnin arvostaminen
- asioiden kriittinen tarkastelu
- mm. työpaikan valinta yritysten arvojen perusteella
- huvi ja hauskuus tärkeitä niin työssä kuin sosiaalisissa suhteissakin
- yhteistyö ja suhdeverkostot ovat tärkeitä
- nopeus eri elämäntilanteilla on keskeistä
- innovatiivisuus.

Y-sukupolven edustajien suhtautuminen työhön ja työn tekemiseen on arvioitu muuttuneen verrattuna heitä edeltäneeseen X-sukupolveen. Y-sukupolvi arvostaa enemmän perhe-elämää ja vapaa-aikaa, eivätkä he halua sitoutua yhteen työnantajaan, mutta heidän työorientoitumisensa ei kuitenkaan ole muuttunut aiempiin sukupolviin verrattuna (Pyöriä & Ojala 2016). Työyhteisöjä tutkittaessa on Y-sukupolven kuuluvia luonnehdittu eri tilanteisiin sopeutuviksi, moniosaajiksi, itsenäisiksi toimijoiksi ja hyvän itseluottamuksen omaaviksi. Lisäksi heitä on kuvattu henkilöiksi, joilla on tarve hallita asioita, ovat kärsimättömiä ja epäileväisiä (Anantatmula & Shrivastav 2012).

Z-sukupolven luetaan hieman lähteistä riippuen joko 1990-luvun alussa tai vuonna 2000 ja sen jälkeen syntyneet, jotka ovat kasvaneet digitalisaation maailmassa ja jonka arkipäivää ovat sosiaalinen media ja kosketusnäytöt. Tätä sukupolvea edeltänyt Y-sukupolvi kärsi lamasta ja talouden haasteista, mutta Z-sukupolvi on tottunut myös taloudelliseen hyvinvointiin ja erilaisiin poliittisiin kriiseihin sekä niiden tuomaan epävarmuuteen. Z-sukupolven kuuluvia yhdistävät mm. seuraavat piirteet: dynaamisuus, auktoriteettien kyseenalaistaminen, tiedon lähteiden monipuolinen hyödyntäminen, hyvän työn ja johtamisen arvostaminen (ks. www.opetin.fi). Y- ja Z-sukupolvia yhdistää erilaisten sähköisten välineiden laaja-alainen käyttö ja jotkut ulottavat diginatiivisuuden käsitteen molempiin sukupolviin (ks. Häkkinen, Juntunen & Laakkonen). Uusia sukupolvia yhdistää myös se, että he korostavat yksilöllisyyttään sekä kuluttamisessa että

suhtautumisessaan työhön, mutta kuuluvat myös useisiin laumoihin sosiaalisten medioiden kautta (Tienari & Piekkari 2011).

Toiminnallinen tai vaikuttava yrittäjyys

Yrittäjyyttä ja yrittäjyyteen oppimista tulisi tarkastella lähtien liikkeelle tavoitteesta, johon ollaan pyrkimässä. Yrittäjyys ymmärretään yleisimmin yrittäjänä toimimisena, jolloin yrittäjämäisesti toimivat henkilöt luovat uusia, kasvavia organisaatioita (Gartner 1990/Lackeus 2015) tai kehittävät jo olemassa olevia yhteisöjä (Shane & Venkataraman 2007). Yrittäjyyttä on kuvattu myös prosessina, jossa yritystoiminta syntyy yrittäjän/yksilön, toimintaympäristön ja aikaansaadun uuden arvon dialogin tuloksena (Bruyat & Julien 2000, Lackeus 2015). Mikäli tavoitteena on saada aikaan valmiuksia toimia yrittäjänä, on luontevaa, että yrittäjyyteen oppimisessa painottuu liiketoimintaosaaminen. Yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta on tässä tapauksessa kuitenkin tarkasteltu kapeasta näkökulmasta (Lackeus 2015). Kapeaa näkökulmaa tukevat myös aiemmin yleiset piirreteoreettiset tarkastelut, jolloin yrittäjän persoonaa pyrittiin kuvaamaan erilaisin määrein: suoritushakuisuus, kontrollointikeskeisyys, hyvä riskinottokyky, epävarmuuden sieto (Neck & Greene 2011). Kapeaa lähestymistapaa kuvaa niin ikään pyrkimys lineaariseen tarkasteluun, ennustamiseen ja kausaaliseen ajatteluun (Sarasvathy 2001), jolloin erilaisin keinoin (esim. liiketoimintasuunnitelmien avulla) pyritään ennakoimaan tulevaisuutta mahdollisimman luotettavasti. Neck ja Greene (2011) toteavatkin, että yrittäjyys ei ole lineaarista eikä ennustettavaa, mutta sitä pyritään opettamaan ikään kuin se olisi sellaista.

Laajempaan yrittäjyyden näkökulmaan liittyy yrittäjämäisen ajattelu- ja toimintatavan oppiminen, johon kuuluu yksilöllinen kehittyminen, luovuus, itseluottamus, aloitteellisuus sekä toiminnallisuuteen ja aktiivisuuteen suuntautuminen (mm. Lackeus 2015). Yrittäjämäisen ajattelun oppimisessa on kyse ihmisen toiminnan ymmärtämisestä ja kognitiivisista prosesseista (Neck & Greene 2011), jotka tulisi huomioida ainakin peruskoulutuksessa (Sarasvathy & Venkataraman 2011), mutta myös korkeakoulujen opetuksen toteuttamisessa (mm. Mäkimurto-Koivumaa 2012).

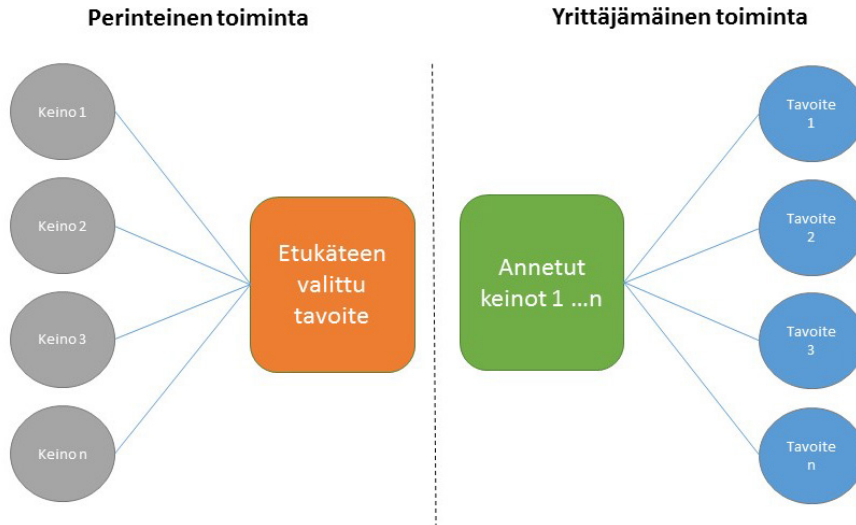
Miten sitten yrittäjämäisen ajattelun kehittymistä tukeva koulutus eroaa perinteisestä? Perinteistä koulutusta kuvaa positivismilähtöinen (tieteellisiin ja mitattavissa oleviin tutkimustuloksiin

nojautuva) standardoitu toimintatapa, sisältölähtöisyys, passiivisuus ja yksittäisen oppiaineen näkökulman korostuminen. Yrittäjämäinen koulutus painottaa interpretivismiä (tulkinnallisuutta) yksilöllisyyttä, aktiivisuutta, prosessiajattelua, projektinäkökulmaa, yhteistoiminnallisuutta ja monitieteisyyttä (Lackeus 2015). Perinteisessä koulutuksessa yrittäjyyden opettamisessa lähdetään teorioista, mutta yrittäjämäisessä opetuksessa puolestaan painottuu luovuus ja etenkin co-creation (yhteiskehittely tai yhteisluominen) (Lackeus 2015).

Yrittäjämäisen ajattelu- ja toimintatavan oppimista tukee Sarasvathyn (2008) esittelemä *effectual entrepreneurship* -käsite, joka voitaneen suomentaa toiminnalliseksi tai vaikuttavaksi yrittäjyydeksi. Perusajatuksena ja lähtökohtana Sarasvathylla (2001) on, että yrittäjämäisessä toiminnassa ei nopeasti muuttuvissa olosuhteissa voida perustaa päätöksiä kausaatioon (*causation*) ja varman päälle pelaamiseen. Toiminnallisessa yrittäjyydessä, efektuaatiossa, on pyrittävä ennustamisen sijaan siihen, että tiedostetaan ja tunnistetaan käytettävissä olevat erilaiset resurssit ja pyritään pikemminkin hyödyntämään niitä parhaalla mahdollisella tavalla. Sarasvathyn toiminnallinen yrittäjyys perustuu viiteen periaatteeseen:

1. Bird in Hand: Tiedä kuka olet, mitä osaat, keitä tunnet eli lähde liikkeelle resursseista.
2. Affordable Loss: Mitä sinulla on varaa investoida? Sijoita vain sen verran, mikä sinulla on vara menettää; sama periaate koskee myös kumppaneitasi.
3. Crazy-Quilt: Muodosta kumppanuusverkosto, keskustele mahdollisten asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa ja muodosta verkosto vain yhteistyöhön sitoutuneiden kanssa.
4. Lemonade/Leverage Contingencies: Tarkastele avoimesti mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja; varaudu yllätyksiin, älä välttele niitä, vaan pyri hyödyntämään ne.
5. Pilot in the Plane: Luo tulevaisuus yhteistyössä ja yhdistämällä edellä olevat periaatteet. Pyri pitämään eri vaihtoehdot hallinnassasi, älä pyri ennustamaan. (Sarasvathy 2008, 15–16.)

Perinteisen (kausaalisuuteen pohjautuvan) toimintatavan ja toiminnallisuuden tai vaikuttavuuteen tähtäävän yrittäjämäisen toiminnan eroa voisi kuvata seuraavasti:

Kuva 1: Perinteinen toiminta vs. yrittäjämäinen toiminta (mukaeltu Lundell, Ruoho, Martikkala, Pajala & Nurmi 2015; Sarasvathy 2008).

Perinteisessä, suunnitteluun pohjautuvassa toiminnassa määritellään ensin tavoite (esim. yrityksen perustaminen) ja sen jälkeen käytetään niitä keinoja, joita tarvitaan annettuun tavoitteeseen pääsemiseksi. Yrittäjämäisessä toiminnassa puolestaan tiedostetaan ja tunnistetaan olemassa olevat keinot ja sen jälkeen tartutaan avautuviin tai itse luotaviin mahdollisuuksiin.

Koulutuksen näkökulmasta toiminnallisuuteen ja vaikuttavuuteen pohjautuva yrittäjyysajattelu korostaa opiskelijoiden omien vahvuuksien ja osaamisen tunnistamista, verkostoitumisen tukemista opintojen eri vaiheissa sekä luovuuden ja yhteistoiminnallisuuden edistämistä edellä kuvattujen viiden periaatteen mukaisesti. Edelleen, yrittäjämäistä toimintaa edistävä näkökulma merkitsee myös sitä, että positivistisen ja teorioista lähtevän yrittäjyyden opettamisen täytyy uudistua sekä menetelmällisesti että ajattelutavaltaan. Tässä on taustalla yrittäjyyden perusolemus, joka ei siis ole lineaarista toimintaa, eikä sitä sellaisena pitäisi opettaakaan (ks. Neck & Greene 2011).

Yhteenvetoa

Alussa esitellyn GUESS-raportin mukaan näyttäisi siltä, että Suomessakin korkeakouluopiskelijoiden parissa yrittäjyys ja etenkin PK-yrityksissä toimiminen nähdään

kiinnostavana vaihtoehtona. Vaikka yrittäjyys koetaan mahdolliseksi oman osaamisen käyttämisen näkökulmasta, ei pelkkä kiinnostus näy toimintana – lähinnä yrittäjäksi ryhtymisenä tai uusien yritysten perustamisena - ainakaan vielä. GUESS-raportista ei ilmene sitä, minkä verran Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijoiden joukossa on yrittäjyydestä kiinnostuneita tai kyselyyn vastanneita. Aiempina vuosina tehtyjen valmistuvien kyselyiden mukaan yrittäjyysaktiivisuus on kuitenkin ollut suhteellisen alhaista. Mielenkiintoista olisi myös selvittää sitä, eroavatko eri aloille hakeutuvat yrittäjyysintentionsa suhteen ja onko yrittäjyyden polulle ohjaamista syytä lähestyä koulutusalaista riippuen eri tavoin.

Miten opetuksessa pitäisi huomioida nykyiset sukupolvet ja heidän tapansa toimia? Y- ja Z-sukupolveen kuuluvat arvostavat mm. valinnanvapautta, luovuutta, heille räätälöityjä ratkaisuja, yhteistyötä ja suhdeverkostoja. Diginatiivit pitävät tärkeänä nopeutta eri elämän alueilla ja ovat innovatiivisia sosiaalisia verkostoja ja medioita hyödyntäviä yksilöitä; he osaavat myös käyttää erilaisia tietolähteitä. Muutokset opiskelijoiden toiminnassa ja oppimistyylyissä sekä arvostuksissa ovat jo nyt arkipäivää. Osaammeko mukauttaa toimintatapaamme näille sukupolville soveltuvaksi vai kaipailemmeko edelleen ”vanhojen, hyvien aikojen” perään, jolloin opettaja oli opetustilanteessa auktoriteetti ja opiskelijat tekivät, mitä käskettiin?

Y- ja Z-sukupolvi ovat ja elävät sosiaalisessa mediassa, jossa on mahdollista osallistua, verkostoitua, jakaa sisältöä ja tietoa. Uudet sukupolvet osaavat toimia yhteisöllisesti, mutta he osaavat hyödyntää erilaisia ympäristöjä ehkä paremmin kuin aiemmat sukupolvet. Diginatiivien vahvuuksien löytämiseksi opetustilanteissa tulisi kyetä käyttämään aiempaa paremmin aktivoivia ja sitouttavia pedagogisia käytänteitä, ongelmalähtöisyyttä ja tutkivaa oppimista. Niiden lisäksi voitaisiin lisätä työkalupakkiin myös käänteinen opetus (flipped learning), jolloin opiskelijat lukevat artikkeleita, hyödyntävät virtuaaliympäristöjä eri tavoin (tiedonhaku, valmiit aineistot) sekä osallistuvat verkkokeskusteluihin ja tapaamisiin. Opiskelu vapautuu ajasta ja paikasta; yhteisissä kokoontumisissa voidaan syventää oppimista ja ymmärrystä eri tavoin (Häkkinen, Juntunen & Laakkonen 2013).

Yrittäjämäisen ajattelu- ja toimintatavan kehittämistä tukevat viisi periaatetta soveltunevat diginaatiiveille, koska yrittäjämäisessä toiminnassa on tavoitteena löytää ja hyödyntää yksilön

erilaisia resursseja, tukea innovatiivisuutta ja joustavuutta. Lähtökohtana on edetä osaamisen ja resurssien tunnistamisen ja verkostoitumisen avaamien mahdollisuuksien kautta kohti monia, vaihtoehtoisia polkuja. Etenkin Y-sukupolven edustajilla on hyvä itseluottamus, jota koulutuksen yhteydessä tulisi vahvistaa ja avata erilaisia mahdollisuuksia testata omia rajojaan.

Nopeasti muuttuva maailma edellyttää uusien lähestymistapojen käyttämistä myös yrittäjyyden opettamisessa. Uudet sukupolvet osaavat ja hallitsevat asioita toisin kuin aiemmat. Ehkäpä tässä tilanteessa yrittäjyys pitäisikin nähdä metodina, jonka kautta oppimista ohjataan (Sarasvathy & Venkataraman 2011). Uusien opetus suunnitelmien käyttöönotossa voisi olla hyötyä tanskalaisesta Kaospilot-konseptista, jonka tavoitteena on auttaa heidän koulutukseensa osallistuvia luomaan oma tulevaisuutensa (ks. <http://www.kaospilot.dk/>).

Lähteet

Ajzen, I. 1991. The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* Vol 50 No 2, 179–211.

Alestalo, M. 2007. Rakennemuutokset ja sukupolvet. *Yhteiskuntapolitiikka* 72: 2, 146–157.

Anantatmula, V. A. & Shrivastav, B. 2012. Evolution of project teams for Generation Y workforce. *International Journal of Managing Projects in Business*, Vol. 5 No. 1, 9–26.

Häkkinen P., Juntunen, M. & Laakkonen I. 2013. Verkko-oppiminen murroksessa - yhteisölliset ja henkilökohtaiset oppimisympäristöt oppimiskäsityksen haastajina. Teoksessa Hakala J. T. & Kiviniemi K. (toim.) Vuorovaikutuksen jännitteitä ja oppimisen säröjä. Aikuispedagogiikan haasteiden äärellä. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 87–99.

Lackeus, M. 2015. Entrepreneurship in Education: What, Why, When, How. *Entrepreneurship* 360, Background Paper, OECD. Viitattu 23.1.2017
<https://www.scribd.com/document/328034816/BGP-Entrepreneurship-in-Education>.

Neck, H. M. & Greene, P. G. 2011. Entrepreneurship Education: Known Worlds and New Frontiers. *Journal of Small Business Management* 49: 1, 55–70.

Lundell, T, Ruoho, J., Martikkala, P., Pajala, A. & Nurmi C. 2015. Opiskele – toimi – yritä. Satakunnan ammattikorkeakoulun uudet yrittäjyysopinnot. Satakunnan ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja D, 4: Pori.

Mäkimurto-Koivumaa, S. 2012. Effectuation in embedded and enquiry-based entrepreneurship education : essays for renewing engineering education at Kemi-Tornio University of Applied Sciences. *Acta Universitatis Ouluensis. G57, Oeconomica*.

Pihkala T., Ruskovaara, E. & Hytti, U. 2016. Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey, National Report 2016 FINLAND. LUT Scientific and Expertise Publications, Reports, 69, Lappeenranta University of Technology

Purhonen S. 2007. Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista. Akateeminen väitöskirja, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 251. Yliopistopaino: Juvenes Print.

Pyöriä, P. & Ojala, S. 2016. Nuorten työasenteet puntarissa – eroaako Y-sukupolvi edeltäjistään? Yhteiskuntapolitiikka 81:1, 30–42.

Sarasvathy, S. D. (2001) 'Causation and effectuation: Toward a theoretical shift from economic inevitability to entrepreneurial contingency', *The Academy of Management Review*, Vol. 26, No. 2, pp. 243 – 263.

Sarasvathy, S. D. (2008) *Effectuation, Elements of Entrepreneurial Expertise*, Edward Elgar, Cheltenham

Sarasvathy, S. D. & Venkataraman, S. 2011. Entrepreneurship as method: open questions for an entrepreneurial future. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35, 113–135.

Shane, S. & Venkataraman, S. 2000. The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review* 25:1, 217–227.

Tapscott, D. 2009. *Grown up digital : how the net generation is changing your world*. New York : McGraw-Hill.

Tienari, J. & Piekkari, R. 2011. *Z ja epäjohtaminen*. Kariston kirjapaino Oy: Hämeenlinna.